

یادداشت

هنر اندازه گیری در اقتصاد جنگی

منصور بیطرف

روزنامه‌نگار و تحلیل‌گر اقتصادی

رابرت جرویس ، نظریه پرداز معاصر و مشهور علوم سیاسی ایالات متحده آمریکا است . او در سال ۲۰۲۱ فوت کرد . شهرت ویژه او به خاطر یک بحث روانشناسی در علوم سیاسی است . او در سال ۱۹۷۶ میلادی کتابی را نوشت که عنوان آن " برداشت ها و سوء برداشت ها در روابط بین الملل " بود .

هدف اصلی این کتاب آن است که به سیاستگذاران و سیاستمداران بفهماند که " آنچه را که شما فکر می کنید درست است لزوما درست نیست . بلکه برداشت شما از یک تصویر می تواند برای فرد دیگر یک برداشت دیگر باشد . " . همچنین یکی دیگر از توصیه های او در این کتاب آن است که " پیامدهای ناآگاهی از تأثیر باورها و انتظارات بر ادراک است که کنشگران اغلب نمی‌توانند توانایی خود را برای انتقال مؤثر هم پیام‌های مشخص و هم تصاویر کلی به حداکثر برسانند. به‌درت پیش می‌آید که کنشگران متوجه شوند آنچه در فرستادن یک پیام اهمیت دارد، این نیست که خود شما چگونه آن را درک می‌کنید، بلکه این است که دیگران چگونه آن را درک خواهند کرد."

ایران طی چند روز آینده ۷ ماه از مقاومت خود را در برابر جنگی که آمریکا و اسرائیل بر آن تحمیل کرده اند را پشت سر می گذارد . در این مدت آمارها و ارقام نشان می دهد که اقتصاد ایران وارد یک رکود تومی " شده است . رشد منفی ۱۰ درصدی در سه ماهه اول امسال و تورم نزدیک به ۷۴ درصدی شهریور ماه - سالانه - بدون شک این علامت خوشایندی برای هیچ اقتصادی نیست . اما باید اینها را " ضرورت های جنگ " نامید . هر کشوری که وارد جنگ شود - آن هم جنگ دفاعی و مقاومتی - پیامدهای اقتصادی این چنینی خواهد داشت . حال سوال این است که این " ضرورت " تا کجا عادلانه است ؟ و سوال دیگر آن است که عادلانه بودن آن را چه کسی تعیین می کند؟

تردیدی نیست که هر جنگ یا مقاومتی برای خود هزینه هایی دارد. هزینه هایی که می توان آن را " بار دفاعی " نام نهاد. این بار شامل : کاهش مصرف خانوار ؛ کاهش ارزش پول ملی ؛ کاهش درآمدهای صادراتی ؛ کاهش واردات ؛ کاهش درآمدهای نفتی و .. است هر کدام از این بارها به تدریج آثار و تبعات خود را بر سفره های خانوار خواهد گذاشت. این را می توانیم بر افزایش قیمت کالاها و خدمات مشاهده کنیم . افزایش یکباره ۴۰ درصدی قیمت اینترنت ، افزایش قیمت محصولات لبنی و حتی نان از ضرورت های این روزهای اقتصاد جنگی است. اما مهم این نیست که این ضرورت را دولت و یا سیاستمداران چگونه می بینند ، مهم آن است که مردم چگونه آن را درک خواهند کرد. در واقع در اینجاست که تمایز میان مردم با سیاستمداران و سیاست گذاران روشن می شود و " عادلانه بودن ضرورت " خود را در این مرحله نشان می دهد. مرحله ای که " درک مردم از شرایط " است . هزینه جنگ یک واقعیت اقتصادی است، اما ضرورت تحمل این هزینه یک واقعیت اقتصادی - اجتماعی و در نهایت سیاسی است؛ و معیار آن فقط برداشت سیاستگذار نیست، بلکه برداشت جامعه از عدالت این هزینه است.

در یادداشت قبل درباره " تاب آوری اقتصاد و خانوار " نوشتیم . اقتصاد جنگی خانوار تا یک آستانه ای تاب می آورد. بعد از آن به مرحله ای می رسد که بحران آفرین می شود. تا قبل از آنکه بحران به سراغ سفره های مردم بیاید بهتر است این شرایط را به نحو احسن و به نفع ملت حل کرد. واقعیت آن است که " باورها و انتظارات " برخی از جریانات سیاسی در کشور با باورها و انتظارات غالب بر کشور ، فاصله زیادی دارد و همین امر باعث شده که شرایطی بر فضای سیاسی و اقتصادی کشور حاکم شود که انگار " تعلیق " است . شاید به همین خاطر است که دولتمردان کشور اعم از رئیس جمهور و یا رئیس مجلس به طور مکرر می گویند که باید از شرایط " نه جنگ نه صلح " خارج شد و به نفع کشور این ماجرا را خاتمه داد. یادداشت را با یک ایده ناب از ورنر یگر ، دانشمند آلمانی به پایان می برم . او در کتاب " پایداری " در بخش افلاطون از " هنر اندازه گیری " سخن می گوید و آن را نقل به مضمون یک " هنر ناب " می داند . حال ضرورت جنگ هم به این هنر ناب نیاز دارد . ضرورت جنگ را نمی‌توان صرفا با مقایسه "بیشتر یا کمتر" سنجید. مسئله اصلی این است که آیا هزینه‌ای که به جامعه تحمیل می‌شود با "اندازه درست" متناسب است یا خیر.

۴۶۸ میلیارد دلار؛ هزینه جنگ علیه ایران به سبد سوخت جهان

قبض سنگین جنگ هر مز

آمریکا با تحمل ۱۶۰ میلیارد دلار هزینه اضافی، در صدر کشورهای متضرر از شوک نفتی اختلال در تنگه هرمز قرار دارد

۲

۴

آغاز نبرد بر سر آینده بانکداری هوش مصنوعی

هوش مصنوعی دیگر موضوع تازه‌ای در صنعت بانکداری نیست و از کاهش هزینه‌های عملیاتی تا تسریع اعتبارسنجی و بهبود خدمات مشتریان، کاربردهای آن به‌سرعت در حال گسترش است. با این حال، آنچه این روزها بحث‌های تازه‌ای را درباره آینده بانکداری برانگیخته، ظهور عامل‌های هوش مصنوعی است؛ فناوری‌هایی که می‌توانند فراتر از پاسخ‌گویی و ارائه پیشنهاد، به نمایندگی از مشتری خدمات مالی را انتخاب کنند و تراکنش‌ها را انجام دهند.

۲

تغییر دامنه نوسان حباب صندوق‌های اهرمی را می‌شکند

یکی از مهم‌ترین ابعاد تاب‌آوری اقتصادی، توانایی اقتصاد در حفظ سطح معیشت و رفاه خانوارها هنگام مواجهه با بحران است. در واقع، تاب‌آوری زمانی معنا پیدا می‌کند که آثار شوک‌های اقتصادی تنها در شاخص‌های کلان محدود نماند و سیاست‌های اقتصادی بتوانند از انتقال بخش عمده هزینه بحران به خانوارها، به‌ویژه گروه‌های کم‌درآمد، جلوگیری کنند. در اقتصاد ایران، تورم مزمن و نوسانات نرخ ارز از مهم‌ترین مسیرهای انتقال شوک‌های اقتصادی به معیشت خانوارها هستند.

خریدوفروش نهضت ملی مسکن قانونی می‌شود

معاون وزیر راه و شهرسازی گفت: ناگزیر به قانونی شدن خرید و فروش واحدهای نهضت ملی مسکن هستیم. حبیب‌الله طاهرخانی با یادآوری خریدوفروش مسکن مهر اظهار کرد: با توجه به معاملات غیررسمی واحدهای این طرح، در برخی موارد یک واحد مسکونی به ۱۰ نفر فروخته می‌شدوی با بیان اینکه این مسئله وضعیت نامناسبی ایجاد کرده بود، افزود: بر همین اساس این موضوع مطرح شد که خریدوفروش مسکن مهر رسمیت پیدا کند؛ چراکه در این صورت، فرد جدید منابع مالی وارد پروژه می‌کند.معاون مسکن و ساختمان وزیر راه و شهرسازی با اشاره به ضرورت پیشرفت فیزیکی پروژه‌های حمایتی مسکن (نهضت ملی مسکن) برای واگذاری واحدها، اضافه کرد: خریدوفروش واحدهای نهضت ملی مسکن باید تابع آیین‌نامه باشد.

گفت‌وگو

تغییر دامنه نوسان حباب صندوق‌های اهرمی را می‌شکند

یک کارشناس بازار سرمایه، افزایش دامنه نوسان صندوق‌های اهرمی به مثبت و منفی ۶ درصد را گامی برای کاهش صفهای معاملاتی و تعدیل حباب‌های منفی این صندوق‌ها دانست.

مصطفی صفاری، کارشناس بازار سرمایه، درباره افزایش دامنه نوسان صندوق‌های اهرمی از مثبت و منفی ۴ درصد به مثبت و منفی ۶ درصد گفت: از ۱۶ آبان ماه قرار است دامنه نوسان صندوق‌های اهرمی به مثبت و منفی ۶ درصد تغییر کنه که این موضوع می‌تواند به تخلیه سریع‌تر هیجانات بازار، کاهش صفهای خرید و فروش و تعدیل فاصله قیمت معاملاتی صندوق‌ها با ارزش خالص دارایی‌های آن‌ها کمک کند.

وی افزود: صندوق‌های اهرمی به دلیل استفاده از سازکار اهرم مالی، ریسک بالاتری دارند و امکان کسب بازدهی بیشتر در کنار احتمال زیان بیشتر را برای سرمایه‌گذاران فراهم می‌کنند. در این صندوق‌ها، سرمایه‌گذار می‌تواند متناسب با ساختار صندوق در معرض بازدهی چند برابر سرمایه اولیه خود قرار بگیرد؛ بنابراین، در شرایط افزایش نوسانات بازار، تغییرات قیمت این صندوق‌ها نیز می‌تواند شدیدتر باشد.

این کارشناس بازار سرمایه با بیان اینکه محدودیت دامنه نوسان می‌تواند مانع تعدیل سریع قیمت‌ها شود، گفت: وقتی بازار با شوک‌های مثبت و منفی مواجه می‌شود، دامنه نوسان محدود باعث شکل‌گیری صفهای خرید و فروش می‌شود و امکان انعکاس سریع تغییرات عرضه و تقاضا را کاهش می‌دهد. افزایش دامنه نوسان می‌تواند به تخلیه سریع‌تر هیجانات و بهبود فرآیند کشف قیمت کمک کند.

صفاری با اشاره به فاصله قیمت معاملاتی صندوق‌های اهرمی از ارزش خالص دارایی‌های آن‌ها اظهار کرد: در حال حاضر برخی از این صندوق‌ها حدود ۲۵ درصد پایین‌تر از NAV معامله می‌شوند که اختلاف قابل‌توجهی است. افزایش دامنه نوسان می‌تواند زمینه تعدیل این فاصله را فراهم کند، هرچند به‌تنهایی تضمینی برای از بین رفتن حباب منفی صندوق‌ها نیست.

وی افزود: سازمان بورس بر ضرورت حضور بازارگردان در صندوق‌های اهرمی تأکید کرده است تا با بهبود نقدشوندگی و ایجاد تعادل بیشتر در معاملات، فاصله قیمت بازار با ارزش خالص دارایی‌ها کاهش پیدا کند. افزایش دامنه نوسان در کنار تقویت بازارگردانی می‌تواند به مدیریت بهتر معاملات این صندوق‌ها کمک کند.

این کارشناس بازار سرمایه با اشاره به مزایای افزایش دامنه نوسان گفت: با افزایش دامنه، احتمال تشکیل صفهای طولانی خرید و فروش کاهش می‌یابد و سرمایه‌گذاران می‌توانند در شرایط مناسب‌تری معاملات خود را انجام دهند. همچنین، محدودیت کمتر در تغییر قیمت می‌تواند از ایجاد رانت ناشی از محدودیت‌های معاملاتی بکاهد و به افزایش عمق و نقدشوندگی بازار منجر شود.

صفاری در ادامه با انتقاد از افزایش کارمزد معاملات صندوق‌ها و سبدها اظهار کرد: در شرایطی که حجم معاملات پایین است و هزینه‌های فعالیت افزایش یافته، بالا بردن کارمزدها لزوماً تصمیم درستی نیست؛ زیرا افزایش هزینه معاملات می‌تواند انگیزه سرمایه‌گذاران برای خریدوفروش را کاهش دهد و بر حجم معاملات اثر منفی بگذارد.

وی در پایان تأکید کرد: افزایش دامنه نوسان می‌تواند در بلندمدت به بهبود کارایی بازار و تعدیل حباب صندوق‌های اهرمی کمک کند، اما در کوتاهمدت احتمال نوسانات شدیدتر قیمت و افزایش ریسک سرمایه‌گذاری نیز وجود دارد. از این رو، سرمایه‌گذاران به‌ویژه افراد تازه‌وارد باید پیش از ورود به صندوق‌های اهرمی، ریسک بالای این ابزارها را در نظر بگیرند.

وزیر خزانهداری نگران سوخت آمریکایی‌ها باشد

بورد در واکنش به اظهارات وزیر خزانهداری آمریکا به وی توصیه کرد نگران قیمت سوخت در آمریکا باشد.حمید بورد سرپرست وزارت نفت نوشت: وزیر خزانهداری آمریکا به جای توصیه به ایرانیان برای ذخیره سوخت، بهتر است نگران قیمت آن برای مردمش باشد؛ درحالی که دیپلماسی گازی در مسکو در جریان است، آمریکا به‌دنبال گازوئیل می‌گردد. مخاطب بسنت برای ذخیره سوخت باید مردم آمریکا باشند که ماه‌هاست هزینه ماجراجویی ترامپ را می‌دهند.این اظهارات سرپرست وزارت نفت پس از آن بود که اسکات بسنت، وزیر خزانه داری آمریکا اکنون در مصاحبه با صهیونیست اینترنشنال گفته است که اقتصاد ایران تا مارس سال آینده میلادی بیش از ۲۵ درصد کوچک خواهد شد.وی همچنین از مردم ایران خواسته تا برای زمستان سوخت ذخیره کنند.

قبض سنگین جنگ هرمز

فشار قرار می‌گیرد. قیمت نهایی این فرآورده‌ها علاوه بر بهای نفت، به ظرفیت پالایش، هزینه حمل‌ونقل و توازن عرضه و تقاضا وابسته است. بر اساس داده‌های گزارش، قیمت گازوئیل در ۱۴۹ کشور از مجموع ۱۶۹ کشور بررسی‌شده افزایش یافته و رشد آن در سطح جهانی عموماً به حدود یک‌سوم رسیده است. قیمت بنزین نیز در ۱۴۸ کشور از مجموع ۱۷۰ کشور افزایش داشته و رشد جهانی آن بیش از یک‌پنجم گزارش شده است. همچنین میانگین جهانی قیمت گازوئیل به رکورد تاریخی جدیدی رسیده و قیمت بنزین با جهش ثبت‌شده پس از حمله روسیه به اوکراین در سال ۲۰۲۲ برابری کرده است.

چرا تولید بیشتر نفت کافی نیست؟

مرکز پژوهش انرژی و هوای پاک می‌افزاید، آمریکا بیش از نیاز داخلی خود گازوئیل تولید می‌کند و برای تأمین ترکیب مورد نیاز بازار داخلی، از جمله بنزین و سایر سوخت‌ها، باید بخشی از گازوئیل مازاد خود را صادر کند. از آنجا که پالایشگاه‌ها امکان محدودی برای تغییر نسبت تولید انواع فرآورده‌های نفتی دارند، صادرات گازوئیل مازاد و دسترسی به بازارهای بین‌المللی برای حفظ صرفه اقتصادی فعالیت آن‌ها اهمیت دارد. همین وابستگی باعث می‌شود آمریکا نتواند خود را به‌طور کامل از قیمت‌های جهانی فرآورده‌های پالایشی جدا کند. این تجربه نشان می‌دهد افزایش تولید نفت می‌تواند به تقویت عرضه کمک کند، اما برای کاهش پایدار آسیب‌پذیری در برابر بحران انرژی، مدیریت مصرف، افزایش بهره‌وری و توسعه گزینه‌های جایگزین نیز ضروری است.

و استهلاک نیست. با این حال، فاصله میان هزینه اضافی ۴۴۰ دلاری بنزین و افزایش ۱۷ دلاری هزینه شارژ، تفاوت میزان مواجهه مصرف‌کنندگان با شوک قیمت سوخت را نشان می‌دهد.

اختلال در زنجیره نفت و پالایش

مرکز پژوهش انرژی و هوای پاک، ۲ عامل اصلی را در افزایش قیمت سوخت مؤثر می‌داند: افزایش قیمت نفت خام و کاهش ظرفیت پالایش در بازار

می‌تواند بخشی از مزیت ناشی از تولید بالای انرژی را خنثی کند.

فشار قیمت سوخت سنگین‌تر از همیشه فشار بحران در هزینه روزمره مصرف‌کنندگان آمریکایی نیز آشکار است. برآورد این نهاد نشان می‌دهد: یک راننده متوسط یک خودروی بنزینی از آغاز بحران تاکنون حدود ۴۴۰ دلار هزینه اضافی سوخت پرداخت کرده است؛ محاسبه‌ای که بر مبنای پیمایش متوسط و میزان متعارف مصرف

● پس لرزه‌های بحران هرمز

گزارش این نهاد تحقیقاتی نشان می‌دهد اختلال در مسیرهای انتقال انرژی می‌تواند هزینه‌های اقتصادی را فراتر از کشورهای منطقه بحران گسترش دهد. افزایش ۴۶۸ میلیارد دلاری هزینه سوخت جهان، فشار مستقیم بر خانواده‌ها و کسب‌وکارها را نشان می‌دهد؛ فشاری که از مسیر هزینه حمل‌ونقل و تولید نیز می‌تواند به بخش‌های دیگر اقتصاد منتقل شود. در عین حال، تفاوت هزینه سرانه کشورها حاکی از آن است که شدت آسیب تنها به میزان افزایش قیمت وابسته نیست. کشورهایی که مصرف سوخت بالاتری دارند و گزینه‌های جایگزین محدودتری در اختیارشان است، ممکن است حتی با افزایش قیمت مشابه، هزینه بیشتری متحمل شوند. نتیجه اینکه تولید بیشتر نفت به‌تنهایی تضمین‌کننده هزینه کمتر انرژی نیست. کاهش وابستگی به سوخت‌های فسیلی، ارتقای بهره‌وری و توسعه حمل‌ونقل برقی می‌تواند بخشی از آسیب‌پذیری را کاهش دهد؛ هرچند نتیجه نهایی به زیرساخت‌ها، ساختار اقتصادی و سرعت اجرای این تغییرات بستگی دارد.

جهانی. به این ترتیب، اختلال در عبور محموله‌ها از تنگه هرمز و حملات به پالایشگاه‌ها، بخشی از ظرفیت پالایشی منطقه خلیج فارس را از بازار خارج کرده است. همچنین حملات اوکراین به تأسیسات پالایشی روسیه بر ظرفیت تولید فرآورده‌های نفتی این کشور تأثیر گذاشته است.

در چنین شرایطی، بحران تنها به بازار نفت خام محدود نمی‌ماند و عرضه بنزین و گازوئیل نیز تحت

خودرو انجام شده است. در مقابل، افزایش هزینه شارژ یک خودروی برقی برای راننده متوسط آمریکایی در همین دوره تنها ۱۷ دلار بوده است. این افزایش محدود نیز به رشد قیمت برق مصرفی مربوط می‌شود.

البته این مقایسه صرفاً هزینه انرژی را در دوره مورد بررسی نشان می‌دهد و شامل تمام هزینه‌های مالکیت خودرو، مانند قیمت خرید، بیمه، تعمیرات

آمریکا متهم اول اختلال در امنیت انرژی جهان

فارس صرفاً به بازیگران منطقه‌ای محدود نمی‌شود، بلکه با ایجاد شوک در بازارها، فرایند قیمت‌گذاری، عرضه و انتقال انرژی را مختل می‌کند و می‌تواند رشد اقتصادی جهان را تحت تأثیر قرار دهد.

ضرورت همکاری کشورهای صادرکننده گاز

پزشکیان با تأکید بر ظرفیت مجمع کشورهای صادرکننده گاز برای تقویت دیپلماسی چندجانبه، توسعه همکاری میان اعضا را برای کاهش آسیب‌پذیری بازار انرژی ضروری دانست. به گفته وی، همکاری کشورهای عضو باید در دو حوزه «حاکمیت و مدیریت راهبردی» و «عملیات فنی و مهندسی» گسترش یابد؛ به‌گونه‌ای که ثبات بازار، افزایش تجارت منطقه‌ای و جهانی گاز و توسعه سرمایه‌گذاری‌های مشترک در اولویت قرار گیرد. وی همچنین توسعه زنجیره ارزش گاز طبیعی، از تولید و فرآوری تا انتقال و مصرف، ارتقای فناوری، افزایش بهره‌وری و کاهش آثار زیست‌محیطی را از محورهای مهم همکاری کشورهای صادرکننده گاز برشمرد.

ایران آماده توسعه همکاری‌های گازی است

رئیس جمهوری با اشاره به جایگاه ایران در ذخایر و تولید گاز طبیعی

مسعود پزشکیان رئیس جمهور، در اجلاس سران مجمع کشورهای صادرکننده گاز تأکید کرد: تحریم‌های یک‌جانبه و مداخلات نظامی آمریکا، ثبات بازارهای انرژی را با مخاطره جدی مواجه کرده است.

رئیس‌جمهور ایران، با انتقاد از تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا و مداخلات نظامی این کشور در منطقه خلیج فارس، این اقدامات را از عوامل تهدیدکننده امنیت انرژی جهان دانست و خواستار مقابله مؤثر کشورهای عمده عرضه‌کننده انرژی با سیاست‌هایی شد که به گفته او، ثبات بازارهای جهانی را به خطر انداخته‌اند.

پزشکیان در سخنانی خود در هشتمین اجلاس سران مجمع کشورهای صادرکننده گاز در مسکو، با اشاره به پیامدهای تحولات ژئوپلیتیک بر بازار جهانی انرژی گفت: تجاوز نظامی آمریکا و رژیم صهیونیستی علیه ایران و تخریب تأسیسات انرژی کشور، امنیت انرژی و اقتصاد جهانی را با مخاطره مواجه کرده است.

وی همچنین اعمال تحریم‌های یک‌جانبه، محاصره دریایی و هوایی ایران و فشار بر سایر کشورها برای تبعیت از این محدودیت‌ها را از اقداماتی دانست که به اعتقاد او، ثبات بازارهای انرژی را تهدید می‌کنند.

رئیس‌جمهوری ایران تأکید کرد مداخلات نظامی آمریکا در منطقه خلیج

دیپلماسی

جهان اعلام کرد که کشورمان آمادگی دارد نقش فعال‌تری در توسعه سرمایه‌گذاری‌های مشترک، گسترش تجارت گاز و تقویت امنیت انرژی جهانی ایفا کند.

پزشکیان با بیان اینکه ظرفیت تولید سالانه گاز طبیعی ایران به ۳۰۰ میلیارد مترمکعب رسیده است، بر فراهم بودن زمینه همکاری سرمایه‌گذاران خارجی در پروژه‌های بالادستی و پایین‌دستی صنعت گاز تأکید کرد.

وی در پایان خاطرنشان کرد که همکاری سازنده کشورهای عضو مجمع می‌تواند به تقویت امنیت عرضه و تقاضا، ارزش‌گذاری منصفانه گاز طبیعی و افزایش نقش این حامل انرژی در سبد انرژی جهان کمک کند.

صنعتگران طلا ۹۲ کیلو شمش خریدند

در نوزدهمین حراج شمش طلای استاندارد مرکز مبادله ایران در سال جاری، صنعتگران ۹۲ کیلوگرم شمش یک کیلو گرمی خریدند. میانگین قیمت هر شمش ۳۴ میلیارد و ۳۹۴ میلیون تومان رسید.گفتنی است از ابتدای سال جاری تا کنون، ۱۹ جلسه حراج شمش طلا در مرکز مبادله ایران برگزار شده است که با در نظر گرفتن معاملات امروز، مجموع وزن شمش‌های معامله‌شده به ۹۶۶ کیلوگرم و ارزش کل آن به بیش از ۲۶.۳ همت رسیده است.

تشکیل ستاد عالی انرژی در وزارت صمت

ستاد عالی انرژی وزارت صنعت، معدن و تجارت با هدف ایجاد نظام یکپارچه تصمیم‌گیری، هماهنگی بین دستگاهی و راهبری سیاست‌ها و برنامه‌های مرتبط با تأمین و بهینه‌سازی مصرف برق، گاز و آب در بخش صنعت، معدن و تجارت تشکیل شد.ناترازی انرژی در حوزه‌های برق، گاز و آب به یکی از چالش‌های اساسی بخش‌های صنعت، معدن، تجارت و خدمات کشور تبدیل شده است؛ چالشی که با ایجاد محدودیت در تأمین پایدار انرژی، افزایش هزینه‌های تولید، کاهش توان رقابتی صنایع و تهدید امنیت اقتصادی، ضرورت اتخاذ رویکردی منسجم، راهبردی و فرابخشی را بیش از پیش نمایان می‌کند.این ستاد با هدف ایجاد سازوکاری واحد برای هماهنگی، راهبری، سیاست‌گذاری، پشتیبانی و بهینه‌سازی در حوزه‌های برق، گاز و آب در وزارت صمت و دستگاه‌های اجرایی تحت پوشش آن فعالیت خواهد کرد.

تاب‌آوری اقتصاد با مهار تورم و حمایت هدفمند از خانوارها

گفت‌وگو

مehشید شاهچرا، عضو هیات علمی پژوهشکده پولی و بانکی، با تشریح ظرفیت‌های اقتصاد ایران برای مقابله با شوک‌های پی‌درپی، تأکید کرد که استمرار فعالیت اقتصادی به‌تنهایی برای سنجش تاب‌آوری کافی نیست و توان بازبایی تولید و اشتغال، حفظ قدرت خرید خانوارها و بازگشت به مسیر رشد پایدار نیز باید مورد توجه قرار گیرد.

چه عواملی به استمرار فعالیت اقتصاد ایران در برابر شوک‌ها کمک کرده‌اند و آیا می‌توان این استمرار را نشانه تاب‌آوری اقتصادی دانست؟
اقتصاد ایران از ظرفیت‌هایی برخوردار است که بهره‌برداری مؤثر از آن‌ها می‌تواند وابستگی و آسیب‌پذیری کشور را در برابر شوک‌های خارجی کاهش دهد. وجود بازار داخلی نسبتاً بزرگ، تنوع فعالیت‌های صنعتی، کشاورزی و خدماتی و برخورداری از منابع طبیعی و انرژی، از عواملی بوده‌اند که به استمرار فعالیت‌های اقتصادی کمک کرده‌اند. توسعه فعالیت‌های غیرنفتی و افزایش سهم آن‌ها در تولید، اشتغال و درآمدهای ارزی نیز می‌تواند وابستگی اقتصاد به نوسانات درآمدهای نفتی را کاهش دهد.

نیروی انسانی تحصیل‌کرده و توان علمی و فنی کشور نیز از ظرفیت‌هایی است که می‌تواند از طریق توسعه فناوری، افزایش بهره‌وری، گسترش صنایع دانش‌بنیان و تولید محصولات با ارزش افزوده بالاتر، انعطاف‌پذیری اقتصاد را افزایش دهد؛ موقعیت جغرافیایی ایران، گسترش تجارت منطقه‌ای، تنوع‌بخشی به شرکای تجاری و مسیرهای تأمین کالا نیز می‌تواند آسیب‌پذیری در برابر اختلالات خارجی را کاهش دهد؛ مشروط بر آنکه بنگاه‌ها به شبکه‌های مالی، بیمه‌ای، حمل‌ونقل و تجاری قابل اتکا دسترسی داشته باشند. منابع انرژی و معدنی نیز امکان توسعه زنجیره‌های ارزش و صنایع پایین‌دستی را فراهم می‌کنند.

بخشی از بنگاه‌های اقتصادی در دوره‌های تشدید تحریم، با تغییر مسیر تأمین مواد اولیه، استفاده از ظرفیت تولید داخل، یافتن بازارهای جایگزین و اصلاح شیوه‌های مبادلات تجاری توانسته‌اند بخشی از آثار محدودیت‌ها را مدیریت کنند؛ هرچند این سازگاری در موارد بسیاری با افزایش هزینه تولید، کاهش بهره‌وری و دشواری دسترسی به سرمایه و فناوری همراه بوده است.

کاهش آسیب‌پذیری نباید با انزوای اقتصادی یا تلاش برای تولید همه کالاها در داخل یکسان دانسته شود. خودکفایی در برخی کالاهای راهبردی و تنوع‌بخشی به تأمین‌کنندگان می‌تواند در شرایط بحرانی اهمیت داشته باشد، اما محدودیت دسترسی به بازارها، سرمایه و فناوری ممکن است هزینه تولید را افزایش دهد و توان رقابتی اقتصاد را تضعیف کند. تاب‌آوری پایدار نیازمند تقویت ظرفیت‌های داخلی، تنوع‌بخشی به صادرات و واردات، توسعه همکاری‌های اقتصادی منطقه‌ای و ارتقای بهره‌وری است.

البته باید میان استمرار فعالیت اقتصادی و تاب‌آوری واقعی تفاوت قائل شد. تداوم تولید و مبادلات، نشانه‌ای از توان مقاومت و سازگاری اقتصاد با شوک‌هاست، اما برای اثبات تاب‌آوری کافی نیست. اقتصادی را می‌توان تاب‌آور دانست که علاوه بر تحمل شوک و سازگاری با شرایط جدید، بتواند تولید و اشتغال را بازبایی کند، از کاهش مستمر درآمد واقعی خانوارها جلوگیری کند و به مسیر رشد پایدار بازگردد. اگر فعالیت اقتصادی ادامه پیدا کند، اما هم‌زمان تورم بالا، کاهش قدرت خرید، افت سرمایه‌گذاری و افزایش فقر مشاهده شود، نمی‌توان آن را معادل تاب‌آوری کامل دانست. تاب‌آوری اقتصاد ایران باید در سه سطح توان تحمل شوک، توان سازگاری با شرایط جدید و توان بازبایی تولید، اشتغال و رفاه اقتصادی بررسی شود. استمرار فعالیت عمدتاً بیانگر سطح نخست و بخشی از سطح دوم است؛ درحالی‌که دستیابی به تاب‌آوری پایدار، تحقق سطح سوم را نیز می‌طلبد.

آیا تجربه عبور از شوک‌های پی‌درپی می‌تواند توان سازگاری اقتصاد ایران را افزایش دهد؟
تجربه مواجهه با بحران‌های متعدد می‌تواند از طریق ایجاد یادگیری نهادی، افزایش انعطاف‌پذیری بنگاه‌ها

و توسعه روش‌های جایگزین تولید و تجارت، ظرفیت سازگاری اقتصاد را تقویت کند. بنگاه‌هایی که بارها با محدودیت تأمین مواد اولیه، نوسانات نرخ ارز و اختلال در زنجیره تأمین مواجه شده‌اند، ممکن است در شناسایی مسیرهای جایگزین، مدیریت موجودی، تنوع‌بخشی به تأمین‌کنندگان و تعدیل شیوه‌های فعالیت خود توانمندتر شده باشند. از سوی دیگر، سیاست‌گذاران نیز می‌توانند از تجربه بحران‌های گذشته برای ایجاد سازوکارهای هشدار زودهنگام، مدیریت ذخایر راهبردی، پیش‌بینی اختلالات و طراحی سیاست‌های حمایتی مؤثرتر استفاده کنند. به این ترتیب، تجربه بحران در صورت تبدیل شدن به دانش مدیریتی و اصلاحات نهادی، می‌تواند یکی از عوامل تقویت تاب‌آوری باشد.

اما نکته مهم آن است که تکرار شوک‌ها لزوماً به

و سطح رفاه به فعالیت خود ادامه می‌دهد.

بانک مرکزی چگونه می‌تواند به تقویت تاب‌آوری اقتصاد در برابر شوک‌های تورمی کمک کند؟

بانک مرکزی یکی از نهادهای اصلی در تقویت تاب‌آوری اقتصاد در برابر شوک‌های تورمی است؛ زیرا ثبات پولی و کنترل انتظارات تورمی، نقش تعیین‌کننده‌ای در کاهش نااطمینانی اقتصادی و حفظ قدرت خرید خانوارها دارد. در اقتصادی مانند ایران که علاوه بر عوامل داخلی، با شوک‌های ارزی، محدودیت‌های تجاری و تغییرات هزینه تولید مواجه است، سیاست پولی باید به‌گونه‌ای طراحی شود که از تبدیل شوک‌های موقت به تورم پایدار جلوگیری کند.

نکته مهم این است که بانک مرکزی نمی‌تواند

پیوند تاب‌آوری اقتصاد ایران به حفظ قدرت خرید و رفاه خانوارها

یکی از مهم‌ترین ابعاد تاب‌آوری اقتصادی، توانایی اقتصاد در حفظ سطح معیشت و رفاه خانوارها هنگام مواجهه با بحران است. در واقع، تاب‌آوری زمانی معنا پیدا می‌کند که آثار شوک‌های اقتصادی تنها در شاخص‌های کلان محدود نماند و سیاست‌های اقتصادی بتوانند از انتقال بخش عمده هزینه بحران به خانوارها، به‌ویژه گروه‌های کم‌درآمد، جلوگیری کنند. در اقتصاد ایران، تورم مزمن و نوسانات نرخ ارز از مهم‌ترین مسیرهای انتقال شوک‌های اقتصادی به معیشت خانوارها هستند. افزایش نرخ ارز از طریق افزایش قیمت کالاهای وارداتی، مواد اولیه و هزینه تولید می‌تواند به افزایش سطح عمومی قیمت‌ها منجر شود. در چنین شرایطی، حتی اگر درآمد اسمی خانوارها افزایش یابد، چنانچه رشد درآمد از تورم کمتر باشد، قدرت خرید واقعی کاهش خواهد یافت. برای پیوند دادن تاب‌آوری اقتصادی به رفاه خانوارها، لازم است سیاست‌های اقتصادی بر سه محور متمرکز شوند: نخست، مهار تورم و ایجاد ثبات نسبی در سطح قیمت‌ها؛ دوم، حفظ اشتغال و تقویت درآمد واقعی از مسیر افزایش بهره‌وری و رشد تولید؛ و سوم، ایجاد نظام حمایت اجتماعی مؤثر برای حمایت از خانوارهای آسیب‌پذیر در زمان وقوع شوک‌ها. در این زمینه، حمایت‌های اجتماعی باید به‌گونه‌ای طراحی شوند که ضمن پوشش گروه‌های نیازمند، خود به عاملی برای تشدید کسری بودجه و تورم تبدیل نشوند. برای مثال، پرداخت‌های حمایتی هدفمند و متناسب با تغییر هزینه سبد معیشت گروه‌های کم‌درآمد، در صورت برخورداری از منابع مالی پایدار، می‌تواند مؤثرتر از حمایت‌های عمومی و غیرهدفمند باشد. همچنین، سنجش تاب‌آوری اقتصادی نباید تنها بر رشد تولید ناخالص داخلی یا کاهش نرخ تورم استوار باشد. بررسی تغییرات درآمد واقعی، هزینه خوراک و مسکن، امنیت شغلی، امنیت فقر، دسترسی به خدمات سلامت و آموزش و توزیع آثار شوک میان دهک‌های درآمدی، تصویر دقیق‌تری از تاب‌آوری اقتصادی ارائه می‌دهد.

به‌تنهایی منشأ همه شوک‌های تورمی را برطرف کند. برای مثال، افزایش قیمت کالاهای وارداتی یا کاهش عرضه ناشی از اختلالات تولیدی، ممکن است در ابتدا خارج از کنترل مستقیم سیاست پولی باشد. اما بانک مرکزی می‌تواند از طریق مدیریت نقدینگی، تنظیم شرایط اعتباری، کنترل رشد نامتوازن ترازنامه بانک‌ها و مدیریت انتظارات تورمی، مانع از گسترش و تداوم آثار این شوک‌ها در سایر بخش‌های اقتصاد شود.

در این زمینه، یکی از الزامات اساسی، تقویت استقلال عملیاتی بانک مرکزی و کاهش سلطه مالی دولت بر سیاست پولی است. چنانچه کسری بودجه دولت به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم از طریق منابع بانک مرکزی و شبکه بانکی تأمین شود، سیاست‌های کنترل تورم با محدودیت جدی مواجه خواهند شد. بنابراین، هماهنگی سیاست‌های پولی و مالی، اصلاح ساختار بودجه و کاهش فشارهای تأمین مالی بر شبکه بانکی، از پیش‌شرط‌های موفقیت بانک مرکزی در مهار تورم محسوب می‌شوند.

کارت زرد مجلس به وزیر اقتصاد

نمایندگان مجلس از پاسخ‌های وزیر اقتصاد به سوال ملی مصطفی پور دهقان قانع نشدند و به وی کارت زرد دادند.نماینده اردکان وی با اشاره به سوال خود از وزیر اقتصاد، گفت: یک سال قبل از وزیر سوال کردم دلیل گرانی های اخیر چیست که همان زمان هم از پاسخ شانه خالی کردند امروز هم در مورد گرانی می‌پرسم که باز هم از فرار مالیاتی سخن می‌گویند.وی با اشاره به وضعیت اضافه‌برداشت بانک‌ها، افزود: بر اساس آمارهایی که در این زمینه مطرح می‌شود، اضافه‌برداشت بانک‌ها از ۵۰۶ هزار میلیارد تومان به ۸۰۰ هزار میلیارد تومان رسیده است. سؤال ما این است، چرا وزیر اقتصاد به جای ارائه توضیح روشن درباره عملکرد خود، به موضوعات دیگری می‌پردازد؟ نمایندگان با ۱۰۶ رای موافق، ۱۲۰ رای مخالف و ۵ رای ممتنع از ۲۵۷ نماینده حاضر از پاسخ های وزیر قانع نشدند.

خبر

حذف ارز واسط با شرکای تجاری

زیر ذره بین دیوان عدالت

دیوان محاسبات گزارشی از عدم اجرای تکلیف قانونی دولت در انعقاد پیمان‌های دوجانبه پولی و حذف ارز واسط با شرکای تجاری ارائه کرده است. در این گزارش تأکید شده است: طبق بند «ن» تبصره(۱) قانون بودجه سال ۱۴۰۴، دولت مکلف است با هدف کمک به ثبات نرخ ارز، انعقاد پیمان‌های دوجانبه پولی با شرکای تجاری و حذف ارز واسط را با اولویت کشورهای دارای بیشترین سهم در تجارت خارجی کشور پیگیری و عملیاتی کند، اما با وجود ظرفیت‌های اقتصادی و تجاری مناسب با چین، ترکیه و سایر کشورهای همسایه، این تکلیف قانونی با گذشت مهلت مقرر به نتیجه مطلوب نرسیده و اقدامات لازم برای پیشبرد آن و رفع موانع اجرایی و دیپلماتیک به سرانجام نرسیده است، همچنین از پیمان پولی دو جانبه با روسیه نیز بهره‌برداری کافی صورت نگرفته است. این نهاد نظارتی، پیگیری مسئولیت قانونی متولیان ذی‌ربط را در دستور کار دارد.

تمدید سه ماهه مهلت عدم اعمال محدودیت‌های تجاری

مهلت عدم اعمال محدودیت‌های تجاری برای صادرکنندگان مناطق آزاد تجاری - صنعتی و ویژه اقتصادی و همچنین صادرکنندگان کالا از محل ورود موقت از سرزمین اصلی به مناطق ویژه انرژی، به مدت سه ماه تمدید شده است.

براساس اعلام وزارت صنعت، معدن و تجارت، مصوبات چهل و هفتمین جلسه کارگروه بازگشت ارز حاصل از صادرات در مکاتبه با معاونت ارزی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران ابلاغ شد.

این تصمیمات به تمدید عدم اعمال محدودیت‌های تجاری برای فهرست مورد تأیید دبیرخانه شورای‌عالی مناطق آزاد تجاری-صنعتی و ویژه اقتصادی مرتبط می‌شود. در ابلاغیه مصوبات این جلسه آمده است: «مهلت عدم اعمال محدودیت‌های تجاری صادرکنندگان مناطق آزاد تجاری-صنعتی و ویژه اقتصادی و همچنین صادرکنندگان کالا از محل ورود موقت از سرزمین اصلی به مناطق ویژه انرژی، بر اساس فهرست اعلامی دبیرخانه شورای‌عالی مناطق آزاد تجاری صنعتی به سازمان توسعه تجارت ایران، به مدت سه ماه از تاریخ ابلاغ این مصوبه (جهت ایجاد امکان ثبت سیستمی اطلاعات این دسته از صادرکنندگان در سامانه ذیربط) تمدید می‌شود.

سازمان‌های ذی‌ربط (سازمان توسعه تجارت ایران، وزارت اقتصاد، سازمان گمرک و دبیرخانه شورای عالی مناطق) و بانک مرکزی مکلفند طی مهلت تعیین شده نسبت به رفع مشکلات سیستمی صادرکنندگان ذی ربط به منظور تعیین تکلیف تعهدات صادراتی شرکت‌های مزبور اقدام نمایند.»

خداحافظی با واردات

بدون انتقال ارز

رویه «بدون انتقال ارز» در ۸۱۰۰ ردیف تعرفه حوزه صمت پیش‌بینی نشده است. اخیراً در ادامه تغییرات جدید در مواظب ثبت سفارش کالا، فهرست محل‌های مجاز تأمین ارز برای کدتعرفه‌های وزارت صنعت، معدن و تجارت در سامانه جامع تجارت اعمال شد؛ تغییری که بر اساس بررسی فهرست منتشرشده، به حذف رویه «بدون انتقال ارز» از گزینه‌های قابل انتخاب برای حدود ۸۱۰۰ ردیف تعرفه این حوزه منجر شده است.

بر اساس بخشنامه مربوط به این تغییرات، فعالان اقتصادی باید پیش از ثبت سفارش، فهرست مجاز را بررسی کنند و هنگام ثبت درخواست، صرفاً از محل‌های تأمین ارز مجاز تعیین‌شده برای اولویت ارزی کالای خود استفاده کنند. به این ترتیب، امکان انتخاب محل تأمین ارز در فرایند ثبت سفارش به اولویت ارزی اختصاص‌یافته به هر کدتعرفه وابسته خواهد بود.

این تغییر در شرایطی اعمال شده است که در اردیبهشت‌ماه امسال، در چارچوب اجرای بسته «مقاوم‌سازی اقتصاد ملی و دفاع غیرنظامی»، فهرست‌هایی از کدتعرفه‌های مشمول ثبت سفارش بدون انتقال ارز به فعالان اقتصادی ابلاغ شده بود.

تورم وام‌دهی بانک‌های اروپا

بانک مرکزی اروپا در گزارش جدید خود از تشدید محدودیت‌های اعتباری بانک‌های منطقه یورو در سه‌ماهه سوم سال ۲۰۲۶ خبر داد. افزایش ریسک‌های اقتصادی، نگرانی‌های ژئوپلیتیکی و هزینه بالای تأمین مالی، بانک‌ها را به سمت سخت‌گیری بیشتر در اعطای وام به شرکت‌ها و مصرف‌کنندگان سوق داده است.

بر اساس این گزارش، معیارهای اعتباری وام‌های شرکتی در خالص پاسخ بانک‌ها ۹ درصد سخت‌تر شده و این رقم برای اعتبارات مصرف‌کنندگان به ۱۴ درصد رسیده است. تقاضا برای وام مسکن نیز با افت خالص ۲۷ درصدی مواجه شده؛ کاهش‌ی که عمدتاً به افزایش نرخ بهره، افت اعتماد مصرف‌کنندگان و چشم‌انداز نامطمئن بازار مسکن نسبت داده شده است.

بانک‌ها انتظار دارند شرایط اعطای تسهیلات در سه‌ماهه چهارم نیز سخت‌تر شود. در مقابل، تقاضا برای تأمین مالی زیرساخت‌های هوش مصنوعی، به‌ویژه مراکز داده، به‌تدریج در حال افزایش است.

تداوم تورم جهانی تا سال آینده

نظرسنجی رویترز از بیش از ۵۰۰ اقتصاددان نشان می‌دهد تورم جهانی تا سال ۲۰۲۷ بالا باقی می‌ماند؛ نگرانی‌ای که علاوه بر افزایش هزینه‌های انرژی ناشی از درگیری خاورمیانه، از احتمال گسترش فشارهای قیمتی به سایر بخش‌های اقتصاد حکایت دارد.

بر اساس این نظرسنجی، اقتصاددانان پیش‌بینی تورم سال آینده را در ۳۱ اقتصاد از مجموع ۵۰ اقتصاد مورد بررسی افزایش داده‌اند. در مقابل، چشم‌انداز رشد اقتصادی نیز بهبود یافته است؛ به‌طوری‌که رشد اقتصاد جهان برای سال‌های جاری و ۲۰۲۷ به‌ترتیب ۳ و ۳.۲ درصد برآورد می‌شود. قیمت نفت خام از هفتم اکتبر بالای ۱۰۰ دلار در هر بشکه باقی‌مانده و هفته گذشته از ۱۱۷ دلار عبور کرده است؛ افزایشی بیش از ۶۰ درصد از زمان آغاز جنگ آمریکا و اسرائیل علیه ایران؛ اقتصاددانان هشدار می‌دهند تداوم گرانی انرژی، در کنار تاب‌آوری رشد اقتصادی سرمایه‌گذاری جهانی بیش از یک تریلیون دلاری در هوش مصنوعی، می‌تواند مهار تورم را دشوارتر کند و بانک‌های مرکزی را به افزایش بیشتر نرخ بهره وادارد.

تورم در کمین فدرال رزرو

نشست دو روزه کمیته بازار آزاد فدرال رزرو آمریکا از امروز آغاز شده و چهارشنبه ۲۸ اکتبر با اعلام تصمیم سیاست پولی به پایان می‌رسد. در شرایطی که تورم همچنان بالاتر از هدف ۲ درصدی بانک مرکزی قرار دارد، انتظار غالب بازارها این است که فدرال رزرو در این نشست نرخ بهره را بدون تغییر نگه دارد؛ با این‌حال، سرمایه‌گذاران به اظهارات رئیس این نهاد درباره احتمال افزایش نرخ‌ها در ماه‌های آینده چشم‌دوخته‌اند.

بر اساس نظرسنجی رویترز از اقتصاددانان در فاصله ۱۶ تا ۲۰ اکتبر، ۹۴ نفر از مجموع ۱۰۰ اقتصاددان انتظار داشتند فدرال رزرو در نشست اکتبر نرخ بهره را در محدوده ۳.۷۵ تا ۴ درصد حفظ کند. این پیش‌بینی پس از آن تقویت شد که مقام‌های بانک مرکزی آمریکا بر لزوم بررسی داده‌های اقتصادی بیشتر پیش از تصمیم‌گیری درباره گام بعدی سیاست پولی تأکید کردند.

با این‌حال، ثبات احتمالی نرخ بهره به معنای پایان سیاست‌های انقباضی نیست. تورم پایدار، افزایش هزینه‌های انرژی و آثار تعرفه‌های وارداتی همچنان نگرانی‌هایی برای سیاست‌گذاران ایجاد کرده‌اند. از سوی دیگر، رشد اقتصادی آمریکا و سرمایه‌گذاری شرکت‌ها، به‌ویژه در حوزه هوش مصنوعی، از عواملی هستند که می‌توانند تقاضا را تقویت کنند و کاهش تورم را دشوارتر سازند.

هالووین تلخ شد

افزایش هزینه‌های زندگی در آمریکا، سنت خرید شیرینی و شکلات برای جشن هالووین را به چالشی تازه برای خانوارها تبدیل کرده است. روزنامه نیویورک‌تایمز گزارش داد قیمت ۱۷ نوع شیرینی محبوب هالووین نسبت به سال گذشته حدود ۱۵ درصد افزایش یافته و میانگین قیمت یک بسته ۱۰۰ عددی به ۱۶ دلار و ۹۶ سنت رسیده است؛ رقمی که در مقایسه با سال ۲۰۲۱ حدود ۷۱ درصد بیشتر است. بحران عرضه جهانی کاکائو، ناشی از عوامل اقلیمی، از دلایل اصلی افزایش قیمت شکلات عنوان شده است. تولیدکنندگان نیز برای مهار هزینه‌ها، وزن بسته‌بندی‌ها را کاهش داده و از مواد اولیه ارزان‌تر استفاده کرده‌اند. در نتیجه، بسیاری از خانواده‌ها به خرید محصولات تخفیف‌دار، کاهش تعداد شیرینی‌ها یا جایگزینی شکلات با تنقلات ارزان‌تر روی آورده‌اند.

بر اساس داده‌های شرکت نپلسن‌آی‌کیو، فروش شیرینی هالووین در دوره منتهی به ۱۷ اکتبر، نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۶ درصد کاهش یافته است؛ نشانه‌ای از تأثیر تورم بر الگوی مصرف خانوارهای آمریکایی.

دوران گذر از نئوبانک فرا رسیده است

آغاز نبرد بر سر آینده بانکداری هوش مصنوعی

● رقابت بر سر آینده بانکداری

با وجود این موانع، بودن

معتقد است حرکت به‌سوی

عامل‌های هوش مصنوعی

متوقف نخواهد شد. بخشی

از مشتریان از هم‌اکنون تمایل دارند انجام

بعضی امور را به ابزارهای هوشمند بسپارند

و شرکتی که بتواند تجربه‌ای امن و قابل

اعتماد فراهم کند، ممکن است مزیت

رقابتی مهمی به دست آورد. در عین حال،

خطراتی امنیتی را نمی‌توان نادیده گرفت.

کاشی‌شکا نارایان، وزیر هوش مصنوعی

بریتانیا، درباره احتمال حملات سایبری

به این کشور با استفاده از عامل‌های

هوش مصنوعی مخرب هشدار داده است؛

تهدیدی که بانک‌ها، به دلیل نگهداری

اطلاعات حساس و مدیریت منابع مالی، از

اهداف مهم آن خواهند بود.

از همین رو، بودن بر ضرورت شکل‌گیری

ابتکاری مشترک تأکید می‌کند که بانک‌ها،

نهادهای ناظر و شرکت‌های هوش مصنوعی

مانند OpenAI و Anthropic را گرد هم

آورد. هدف چنین همکاری‌ای باید ایجاد

چارچوب‌هایی باشد که امکان توسعه

خدمات هوشمند را فراهم کند، بی‌آنکه

امنیت مشتریان و ثبات نظام مالی به خطر

پیفتند.

آینده بانکداری ممکن است دیگر به این

وابسته نباشد که کدام بانک اپلیکیشن

جذاب‌تر یا خدمات دیجیتال سریع‌تری

دارد. پرسش اصلی این است که در جهانی

که عامل‌های هوش مصنوعی می‌توانند

به نمایندگی از انسان‌ها تصمیم بگیرند و

اقدام کنند، چه کسی رابطه میان مشتری و

خدمات مالی را مدیریت خواهد کرد؟ به باور

من، نبرد بر سر پاسخ این پرسش از همین

حالا آغاز شده است.

هدف نهایی عامل‌های هوشمند، فراتر رفتن از این محدودیت است: آنها باید بتوانند ترجیحات کاربر را بشناسند، در چارچوب اختیاراتی که به آنها داده شده عمل کنند و وظیفه را تا مرحله نهایی پیش ببرند.

در حوزه بانکداری، این تفاوت اهمیت زیادی دارد. دستیار هوشمندی که فقط نرخ سود حساب‌ها را مقایسه می‌کند، با عاملی که بتواند پس از بررسی گزینه‌ها و دریافت مجوز لازم، فرایند افتتاح حساب یا انجام یک تراکنش را تکمیل کند، یکسان نیست.

چرا بانک‌ها در برابر عامل‌های هوشمند محتاط‌اند؟

مشکل اصلی آن است که زیرساخت‌های بانکی برای جهانی طراحی شده‌اند که در آن، انسان آغازگر و تأییدکننده تراکنش‌هاست. بانک‌ها طی سال‌ها سازوکارهای امنیتی متعددی ایجاد کرده‌اند تا اطمینان حاصل کنند پرداخت‌ها به درخواست واقعی مشتری انجام می‌شوند و نه در نتیجه کلاهبرداری یا دسترسی غیرمجاز.

اما عامل‌های هوش مصنوعی می‌توانند بدون وقفه فعالیت کنند و در مدت کوتاهی هزاران تراکنش را در فروشگاه‌ها و ارزهای مختلف انجام دهند. رفتاری که برای یک عامل هوشمند کاملاً عادی است، ممکن است در سامانه‌های تشخیص تقلب بانک‌ها غیرعادی یا حتی مشکوک به نظر برسد.

از سوی دیگر، بانک‌ها باید بتوانند تشخیص دهند یک عامل از طرف مشتری و در چارچوب اختیارات او اقدام می‌کند یا اینکه مهاجمی با استفاده از فناوری هوش مصنوعی در حال سوءاستفاده از حساب است. اگر سازوکارهای امنیتی مانع همه فعالیت‌های خودکار شوند، مزیت اصلی این فناوری از بین می‌رود؛ اما اگر دسترسی بیش از اندازه آسان باشد، خطر تقلب و خسارت مالی افزایش خواهد یافت.

بنابراین، گسترش بانکداری عامل‌محور مستلزم بازنگری در روش‌های احراز هویت، کنترل تراکنش‌ها و تعیین حدود اختیارات عامل‌های هوشمند است.

این عامل‌ها صرفاً به پرسش‌های کاربران پاسخ نمی‌دهند؛ آنها می‌توانند هدفی را دریافت کنند، مراحل لازم برای رسیدن به آن را تشخیص دهند و بخشی از اقدامات را خودشان انجام دهند. برای مثال، یک عامل هوش مصنوعی ممکن است برنامه روزانه فرد را تنظیم کند، ایمیل بفرستد، سفر رزرو کند یا برای خرید یک محصول، فروشندگان مختلف را بررسی کند.

چنین قابلیت‌ی می‌تواند شیوه استفاده از خدمات بانکی را نیز تغییر دهد. تصور کنید مشتری از دستیار هوشمند خود بخواهد هزینه‌هایش را بررسی کند، گزینه‌های مناسب برای پس‌انداز را بیابد یا پرداخت‌های دوره‌ای را مدیریت کند. اگر این دستیار به خدمات مالی متصل باشد و مجوزهای لازم را دریافت کرده باشد، ممکن است بتواند بسیاری از مراحل را بدون مراجعه مستقیم مشتری به اپلیکیشن بانک انجام دهد.

در این صورت، بانک‌ها دیگر تنها با بانک‌های رقیب مواجه نخواهند بود؛ بلکه باید در محیطی رقابت کنند که در آن عامل‌های هوش مصنوعی نقش واسطه میان مشتری و ارائه‌دهندگان خدمات مالی را بر عهده می‌گیرند.

فاصله میان پیشنهاد دادن و انجام دادن

با این حال، هنوز فاصله زیادی میان یک دستیار هوشمند و عاملی وجود دارد که بتواند به‌طور مستقل کارها را به پایان برساند. بودن برای توضیح این تفاوت به نمونه‌ای از اپلیکیشن Muse اشاره می‌کند؛ ابزاری که در مقاله او به‌عنوان نمونه‌ای از نسل تازه دستیارهای هوش مصنوعی مطرح شده است.

فرض کنید کاربر از این ابزار می‌خواهد بستنی وانیلی سفارش دهد. دستیار ممکن است محصول را در سرویس تحویل غذا پیدا کند، اما در مرحله پرداخت، تنها پیوندی برای انجام تراکنش در اختیار کاربر بگذارد. در این حالت، فناوری بخشی از کار را انجام داده، اما هنوز نتوانسته کل فرایند را به‌صورت یکپارچه و مستقل به پایان برساند.

هوش مصنوعی دیگر موضوع

تازه‌ای در صنعت بانکداری

نیست و از کاهش هزینه‌های

عملیاتی تا تسریع اعتبارسنجی و بهبود

خدمات مشتریان، کاربردهای آن به‌سرعت در

حال گسترش است. با این حال، آنچه این روزها

بحث‌های تازه‌ای را درباره آینده بانکداری

برانگیخته، ظهور عامل‌های هوش مصنوعی

است؛ فناوری‌هایی که می‌توانند فراتر از

پاسخ‌گویی و ارائه پیشنهاد، به نمایندگی

از مشتری خدمات مالی را انتخاب کنند و

تراکنش‌ها را انجام دهند. تحولی که ممکن

است نه‌فقط شیوه ارائه خدمات، بلکه رابطه

بانک‌ها با مشتریان و مدل کسب‌وکار آن‌ها را

نیز دگرگون کند.

آن بودن، بنیان‌گذار و مدیرعامل سابق

استارلینگ‌بانک به تازگی مقاله‌ای با عنوان «نبرد بر

سر آینده بانکداری مبتنی بر هوش مصنوعی» برای

روزنامه فایننشال تایمز نوشته است که در آن به

تحلیل و پیش‌بینی از آینده بانکداری پرداخته است.

مشروح آن را در ادامه می‌خوانید؛

دوازده سال پیش، زمانی که ایده تأسیس بانکی

مبتنی بر تلفن همراه مطرح شد، بسیاری در صنعت

بانکداری آن را جدی نمی‌گرفتند. اما بانک‌های

دیجیتال جدید، از جمله استارلینگ، مونزو و رولوت،

به‌تدریج شیوه فعالیت بانک‌های سنتی را تحت فشار

قرار دادند و آنها را وادار کردند خدمات دیجیتال

خود را بهبود دهند. اکنون صنعت بانکداری در

آستانه مرحله تازه‌ای قرار گرفته است؛ مرحله‌ای

که ممکن است در آن، مزیت رقابتی دیگر صرفاً

به داشتن اپلیکیشنی بهتر یا رابط کاربری ساده‌تر

وابسته نباشد. آن بودن معتقد است تحول بعدی

می‌تواند با ظهور عامل‌های هوش مصنوعی رقم

بخورد؛ ابزارهایی که قادرند به‌جای مشتریان، درباره

گزینه‌های مختلف تحقیق کنند، قیمت‌ها را مقایسه

کنند و وظایف چندمرحله‌ای را به انجام برسانند.

نشانه‌هایی از این تغییر در بازار بانکداری دیجیتال

نیز دیده می‌شود. بر اساس گزارش‌هایی که درباره

گفت‌وگوهای احتمالی منتشر شده است، بانک

دیجیتال نوبانک برزیل به مونزو پیشنهاد معامله‌ای

داده بود که ارزش این بانک بریتانیایی را حدود

۱۰ میلیارد پوند برآورد می‌کرد؛ هرچند مذاکرات

به توافق نرسید. نوبانک با ارزش‌گذاری حدود ۶۵

میلیارد دلار و نزدیک به ۱۴۰ میلیون مشتری در

قاره آمریکا، نشان می‌دهد بانک‌های دیجیتال چگونه

از کسب‌وکارهای نوپا به بازیگران بزرگ بازار مالی

تبدیل شده‌اند.

با این حال، از نگاه بودن، موج بعدی تغییر ممکن

است از مسیری متفاوت آغاز شود: نه با ساخت

بانکی بهتر، بلکه با تغییر شیوه دسترسی مشتریان

به خدمات بانکی.

وقتی هوش مصنوعی به نماینده مشتری

تبدیل می‌شود

بسیاری از بانک‌ها اکنون از هوش مصنوعی برای

افزایش بهره‌وری، کاهش هزینه‌ها و خودکارسازی

فعالیت‌های داخلی استفاده می‌کنند. این کاربردها

اهمیت دارند، اما به باور بودن، توجه اصلی باید به

نسل تازه‌ای از فناوری‌ها معطوف شود که به آنها

«هوش مصنوعی عامل‌محور» گفته می‌شود.

بحران تنگه هرمز؛ جهان در آستانه شوک غذایی؟

گاز طبیعی و گازوئیل، هزینه تولید، ماشین‌آلات کشاورزی و حمل‌ونقل محصولات را بالا برده است؛ فشاری که می‌تواند مستقیماً به کاهش تولید و افزایش قیمت مواد غذایی منجر شود.

توقف کارخانه‌های کود

آسیب‌پذیری کشورهای آسیایی در این میان بیشتر به چشم می‌آید. هند برای تولید داخلی اوره به‌شدت به گاز طبیعی مایع وابسته است و تولیدکنندگان حوزه خلیج فارس نیز از تأمین‌کنندگان مهم کود این کشور هستند. در بنگلادش، کمبود گاز طبیعی مایع از مارس ۲۰۲۶ به توقف فعالیت چهار کارخانه از مجموع پنج کارخانه تولید اوره منجر شده است. بازار گوگرد نیز نشانه‌های روشنی از فشار عرضه را نشان می‌دهد. قیمت این ماده پس از آغاز جنگ تا ژوئیه، از ابتدای سال به حدود هزار دلار در هر تن رسید و در پایان سپتامبر به حدود ۸۱۰ دلار کاهش یافت. با این حال، صادرات جهانی گوگرد در سه‌ماهه دوم سال، در مقایسه با دوره مشابه سال قبل، حدود ۳۹ درصد افت کرد.

افزایش هزینه‌ها کشاورزان را در برابر انتخابی دشوار قرار داده است؛ مثل خرید کمتر کود، کاهش سطح زیر کشت یا پذیرش هزینه‌های بالاتر. هر سه مسیر می‌توانند تولید محصولات کشاورزی را کاهش دهند. به گفته تحلیلگران اس‌اند‌پی گلوبال، افزایش هزینه گازوئیل در برخی بازارها حتی سریع‌تر از رشد قیمت نفت خام بوده و فشار مضاعفی بر کشاورزان وارد کرده است.

انرژی کود شیمیایی، افزایش هزینه کشاورزی و احتمال وقوع پدیده

شدید ال‌نینو، زنجیره تأمین غذای جهان را با

تهدیدی جدی روبه‌رو کرده است؛ بحرانی که

می‌تواند از افزایش قیمت سوخت فراتر برود

و سفره میلیون‌ها نفر را تحت تأثیر قرار دهد.

جنگ آمریکا و اسرائیل علیه ایران، علاوه بر

برهم‌زدن بازار جهانی انرژی، اکنون خطر بروز

بحرانی بزرگ‌تر را نیز افزایش داده است. شوک

غذایی جهانی! مؤسسه اس‌اند‌پی گلوبال در گزارشی

هشدار داده است که هم‌زمانی اختلال در تجارت

انرژی و کود شیمیایی با احتمال وقوع یکی از

شدیدترین رویدادهای ال‌نینو در دهه‌های اخیر،

امنیت غذایی جهان را در معرض تهدید قرار داده

است.

تنگه هرمز که یکی از مهم‌ترین مسیرهای انتقال

نفت و گاز جهان به شمار می‌رود، نقشی حیاتی

در زنجیره تأمین غذا نیز دارد. بر اساس گزارش

اس‌اند‌پی گلوبال، نزدیک به یک‌سوم تجارت جهانی

اوره، پرمصرف‌ترین کود نیتروژنی جهان، معمولاً

از این آبراه عبور می‌کند. همچنین حدود نیمی

از تجارت جهانی گوگرد، مادامی مهم در تولید

کودهای کشاورزی و نزدیک به یک‌پنجم تجارت

دریابرد آمونیاک، از همین مسیر می‌گذرد.

اختلال در تردد کشتی‌ها، دسترسی تولیدکنندگان

به این مواد اولیه را دشوار کرده و هزینه تولید کود

را افزایش داده است. از سوی دیگر، جهش قیمت

ال‌نینو؛ تهدیدی هم‌زمان با بحران انرژی

مشکل فقط جنگ نیست. ال‌نینو، این پدیده اقلیمی می‌تواند الگوهای بارش و دما را تغییر دهد و خطر خشکسالی و سیل را در مناطق مهم کشاورزی آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین افزایش دهد.

برآوردهای اس‌اند‌پی گلوبال نشان می‌دهد پیش‌بینی تولید ذرت برزیل با کاهش ۶ میلیون تنی به ۱۳۷ میلیون تن رسیده و در صورت تشدید ال‌نینو، احتمال افت بیشتر تولید وجود دارد. برآورد تولید سویا در این کشور نیز با کاهش ۶ میلیون تنی به ۱۷۷ میلیون تن رسیده است. در استرالیا، سطح زیر کشت گندم نسبت به سال قبل ۱۲ درصد کاهش یافته و احتمال افت تولید نیز مطرح است.

تهدیدی فراتر از قیمت‌ها

پیامدهای چنین بحرانی در کشورهای مختلف یکسان نخواهد بود. اقتصادهای ثروتمند احتمالاً با